


Från den aktiva vulkanen Pacaya har man en magnifik utsikt över tre andra vulkaner, Fuego, Acatenango och Agua.

Guatemala har på en liten yta samlat glödande vulkaner, ångande regnskogar, heta källor, ett rikt djurliv, kuster mot två oceaner, mystiska mayatempel och kulturskatter som staden Antigua. Biologen Georg Andersson, som tidigare bott i landet, återvände dit som turist.

Text och foto **Georg Andersson**

# GUATEMALA



'Den Store Jaguarens Tempel' tornar upp sig över de centrala delarna av Tikal, 'La gran Plaza'. I förgrunden skymtar Norra Acropolis som bla bestod av kungens palats.

Dimman ligger tät över oss när vi klättrar uppför den tvåhövdade ormens tempel och klockan har just passerat sex på morgonen. Vi befinner oss i Tikal, maya indianernas religiösa och militära centrum under på 600-talet, som var kulturens högperiod. Jag tar det sista steget på trappan och pustar ut uppe på toppen, men får snabbt annat att tänka på. Femton meter framför mig nere i krontaket dunkel prasslar det till och snart syns en familj spindelapor som tjattrande slänger sig mellan grenarna. Runt omkring oss ljuder papegojor, vrålapor och clarineros, en koltrastliknande fågel med lång stjärt och vackert visslande sång.

Vi har gått upp tidigt för att beskåda soluppgången från den 65 meter höga



Vackra öppna restauranger och boningshus kantar en del av stranden i Panajachel.

## – vulkaner och tempel i regnskogen

helgedomen. Solen är stark här i Guatemala och när dimmolnen lättar efter hand, ser vi alltfler tempel sticka upp över djungeln. Det är en mäktig syn med utsikt över vidsträckt regnskog. Tikal, som betyder rösternas stad, var som störst ett 160 kvadratkilometer stort område med tempel, observatorier, kalendrar, palats och bostäder som härbärgerade ca 120 000 invånare. Idag har flera hundra arkeologiska lämningar grävts fram från den vegetation som täckt byggnaderna under tusen år i glömska.

### Mayas berömda kalender

Mayakulturen är kanske mest känd för sina människooffer, men ägnade sig till största delen åt att studera vår planet och universum. De uppfann nollan före indierna och hade djup kunskap om hur olika himlakroppars banor gick och hur många dagar det tog jorden att gå ett varv runt solen. Kalendern baserades på talet 20, som antalet fingrar och tår på en människa, och formade cykler. Den största cykeln var en Bak'tun och bestod av 144 000 dagar. Efter tretton sådana, ca 5 125 solår, tog livet slut och började om på nytt. Vi befinner oss just nu i den femte av dessa cykler och enligt Mayakalendern tar den intressant nog slut den 21 december 2012.

Guatemala, söder om Mexiko, är ett varierat land med 15 ekoregioner på en yta en fjärdedel så stor som Sverige. På höglandet kan det vara kallt även på sommaren vilket märks på väg till marknaden i staden Chichicastenango. Här ligger frosten fortfarande kvar på marken när vi stannar för frukost vid Katktun, ett ställe känt för sina kötträtter. Nu blir det istället en typisk guatemalansk frukost bestående av ägg, friterade bananer, färskost, majstortillas och frijol, ett kryddat bönmos gjort på svarta bönor.

När vi anländer till Chichicastenango har det redan blivit varmt, men den något kyliga vinden gör det behagligt och för med sig en doft av rök och kryddor. Kors och tvärs springer människor bärande saker på huvudet och över armarna. Grönsaker, frukt, tyger, kläder och masker, ibland allting på en gång. Marknaden som hålls på torsdagar och söndagar är känd i hela Guatemala. Hit kommer människor från olika mayagrupper – Kachik'el, Quché, Mam, Ixil – för att sälja sina varor och man kan hitta en mängd olika grönsaker, frukter och tyger i olika mönster.

Det första man slås av är de starka färgerna, vilket gäller för nästan allt i Guatemala, färggrant. Det är nästan bara kvinnor som bär de traditionella dräkterna eftersom de är mycket dyrare än de

västerländska plaggen. Männen som inte väver eller syr och inte heller har råd att köpa kläderna får hålla till godo med de betydligt billigare västerländska kläderna. En Hüipil, en slags blus, kan kosta upp mot 1200 svenska kronor och en kjol flera tusen. Handgjorda utan billigt barnarbete, växtfärgade, sydda av garn, allt framställt helt utan konstgödsel eller bekämpningsmedel – då blir kläderna dyrare att producera.

### Hög vulkanisk aktivitet

Guatemala ligger ovanpå mötet mellan tre tektoniska plattor i jordskorpan. Landet har därför hela 38 vulkaner, av vilka fem är aktiva och några av de högsta i Centralamerika. En av dem är Pacaya som ligger utanför huvudstaden. Senaste utbrottet var i september 2006 och lava strömmar fortfarande ur en sidogång. Vi tar oss upp på sluttningen till häst genom frodig skog av bland annat mahogny, ekar och myrträd, hormigo. Det senare används för att tillverka Guatemalas nationalinstrument marimban, ett slaginstrument av träplattor i olika längder.

Nu och då skymtar grannvulkanernas toppar fram genom grenverken och väl framme vid en utkikspunkt tar vyn nästan andan ur en. Tre vulkaner, Agua, ►



Det väldiga 30 meter höga solobservatoriet. Härifrån har säkert tusentals observationer av solen och andra himlakroppar gjorts för vidare beräkningar.

möjliga mönster, blommor, kyrkor, bilder av Jesus och Maria. Arbetet håller på hela natten och under långfredagen kommer de typiska katolska stora processionerna med jättefigurer av Maria, Jesus och olika helgon. De vandrar runt i flera timmar över mattorna som ligger på de gator de passerar. Antigua är en bra utgångspunkt för den som besöker Guatemala. Här finns allt från fyrstjärniga hotell till backpacker hostels, bra restauranger och gott om transporter till alla delar av landet. Många unga från bland annat Europa stannar länge, en del går på någon av ett hundratal spanska språkskolorna.



Trappan till solobservatoriet. Det krävs en del balans och mod för att gå nedför här.



En jättesten, kallad stela, i Queriguá. På dessa skrevs historiska händelser in, som överförandet av makten från Coban till Tikal.

Kratersjöar och kuster

Längre åt nordost ligger sjön Atitlán, en gammal vulkankrater omgiven av tre stora vulkaner som ger den en udda karaktär. Namnet Atitlán betyder "för mycket vatten" men är ändå inte den största sjön i Guatemala. Vid dess sydstrand mittemot vulkanerna ligger Panajachel, ibland kallad Gringotenango eftersom västerlänningar gärna slår sig ner här ett tag. Tycker man om fisk ska man inte missa att äta den lokala black bass som fångas i sjön. Man kan hyra båt och ta sig över sjön till någon av de byar som ligger längs dess stränder. Här råder oftast en litet annorlunda och inte lika turistisk stämning som i Panajachel.

Vid atlantkusten är klimatet helt annorlunda.

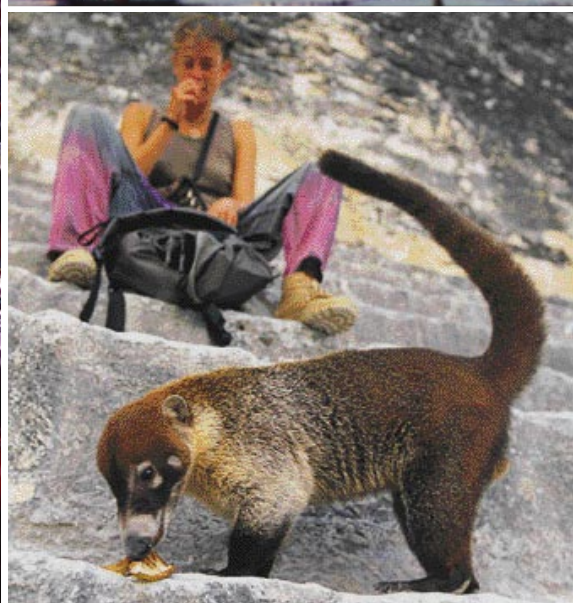
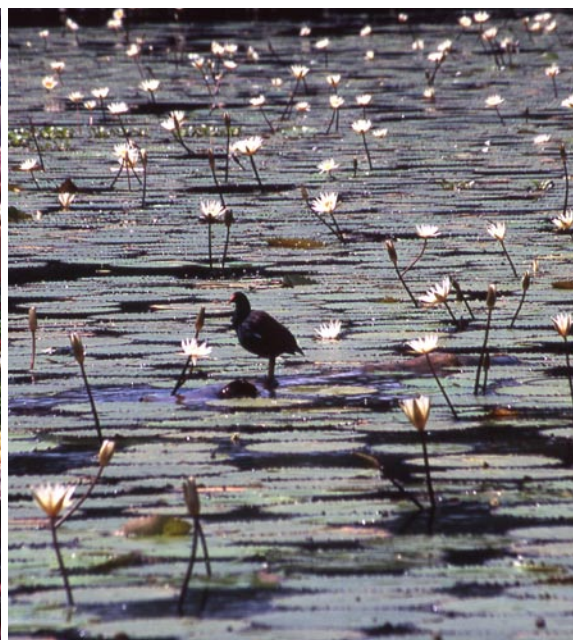
Det doftar av fuktigt

trä när vi stiger in i en liten restaurang vid havet, samtidigt som en flock pelikaner flyger förbi. Här är det inte bara meteorologiskt annorlunda, även samhällsklimatet skiljer sig markant. En stor del av befolkningen tillhör Garífuna, ättlingar till slavar som fraktades från Afrika till Jamaica och sedan Honduras. De tog sig sedan norrut och bosatte sig i området runt Livingston. Människorna här har rykte om sig att vara lata, inget man klandrar dem för, då hettan och fuktigheten är bedövande. Stämningen är uppsluppen och det hela känns mer

► Acatenango och Fuego sticker fram ur molnen, i kvällsljuset kommer landskapet till sin fulla rätt. Färden fortsätter genom den täta skogen och till slut öppnar sig landskapet. Vi rider igenom ett buskage av ostbladsträd och min guide Jorge berättar att man använder bladen för att lagra ost i, därav namnet. När vi når den stelnade lavan stiger vi av hästarna och fortsätter till fots. Det blir allt varmare ju närmare vi kommer och då och då glöder det till under fötterna på oss. 100 meter längre fram glöder lavan och en svart kon av rök reser sig flera

hundra meter upp mot himlen. I öster ser vi de tre andra topparna, nu röda av skymningsljus, det ryker minsann ur Fuego också.

Inte långt från Pacaya ligger staden Antigua. Namnet betyder antik vilket är passande. De koloniala husen och stilen har frysts i tiden, varför staden förklarades till världsarv 1979. De flesta turisterna kommer till Antigua runt påsk då man anordnar Semana Santa, den heliga påskveckan. Då samlas folk på skärtorsdagen och börjar konstruera färgrika mattor gjorda av sågspån i alla



På flytbladsväxterna ute i vattnet är det relativt skyddat från rovdjur när man letar mat. Här på regnskogsfloden Río Dulce. Längst upp.

Näsbjörnar har lärt sig att turister ibland matar dem. Särskilt från den medhavda lunchen uppe på templet, här 'den tvåhövdade ormens tempel', 60 m över marken.

På marknaden i Chichicastenango är det ett virrvarr av rörelse och färger.

karibiskt. Från Livingston kan man ta en båt på Río Dulce och uppleva regnskogen från floden. Efter ett tag passerar vi ett litet badställe där varma källor gör vattnet behagligt även för den mest inbitne av landkrabbor. Till slut mynnar Río Dulce i Lago de Izabal, Guatemalas största sjö. Vid inloppet ligger Castillo de San Felipe, ett medeltida försvarsfort.

#### Undvik Guatemala City

Krig och oroligheter är något som rivit sönder Guatemala och dess befolkning ända in i vår tid. Det senaste inbördeskriget, där speciellt indianbefolkningen blev svårt utsatt, slutade så sent som 1996. Tusentals dog och en miljon människor tvingades i landsflykt. Indianerna har trots de långvariga förföljelserna lyckats bevara och hålla liv

i sin kultur, mycket tack vare ett eget fungerande samhällssystem vid sidan av det statliga.

Huvudstaden, Guatemala City, är den oroligaste platsen i landet med många kriminella gäng, maras. Den bör man helt enkelt undvika, det finns så många fina platser att upptäcka i detta underköna land. Man ska dock vara försiktig överallt, rån och överfall inträffar även på andra platser än huvudstaden. Undvik att visa värdesaker och åk inte själv ut på utflykter, det finns många bra guidade turer man kan göra. Att komma litet närmare inpå människorna i någon liten by är oftast det man minns mest från resan. I Guatemala med dess öppenhjärtiga befolkning har man alla chanser att få många sådana minnesvärda upplevelser. □

#### RESETIPS

Guatemala har 11 miljoner invånare. 60 procent är mayaättlingar. Officiellt språk är spanska, men omkring 21 mayadialekter talas dessutom. Valutan heter Quetzal, samma namn som på nationalfågeln. Kan besökas hela året men bra att veta är att regnperioden pågår april-oktober.

Några bra internetadresser på engelska är: Guatemala Tourism, [www.quetzalnet.com/tourism.html](http://www.quetzalnet.com/tourism.html). Visit Guatemala, [www.visitguatemala.com/nuevo/mainE.asp](http://www.visitguatemala.com/nuevo/mainE.asp).

Globetrotter, Jambo Tours, Kon-tiki Resor m fl har Guatemala i sitt program. Individuellt flyger man flexibelt till Centralamerika med KLM.